

Dušan KVEDER-TOMAŽ »O OSVOBODILNI VOJNI«

Državna založba Slovenije, Ljubljana 1975, str. 288 (sa 27 ilustracija).
Građu je prikupio i uredio dr Anton Bebler.

Povodom 30-godišnjice oslobođenja naše zemlje i 60-godišnjice rođenja narodnog heroja general-potpukovnika JNA pokojnog Dušana Kvedera ugledna izdavačka kuća Državna založba Slovenije štampala je knjigu njegovih vojnopolitičkih i vojnoteorijskih radova. Na taj način su prikupljena dela tog istaknutog vojnog stručnjaka koja sve do sada nisu bila pristupačna široj javnosti. Njegovi radovi iz doba NOR-a su čuvani u Institutu za istoriju radničkog pokreta u Ljubljani, istorijskom arhivu CK SK Slovenije, dok se posleratni radovi nalaze najviše u »Vojnom delu« i drugim vojnim časopisima između 1949. i 1955. godine. Deo tekstova nalazio se u Kvederovom privatnom arhivu.

U svojim radovima Dušan Kveder je, dok su još trajale borbe, teorijski obradio značajna vojna i vojnopolitička iskustva iz NOR, a u posleratnom razdoblju je doprineo razvoju naše doktrine ONOR-a. Urednik edicije je u pomenutu knjigu uključio manji deo ukupne Kvederove baštine, i to ona najvažnija dela koja imaju istorijsku vrednost i obrađuju još uvek zanimljive vojnoteorijske probleme.

Knjiga sadrži predgovor, Kvederava dela iz NOR i posleratnog razdoblja, biografsko-istorijski deo (sa hronologijom), bibliografiju autorovih objavljenih radova i urednikove napomene.

General-pukovnik Franc Poglajn je u predgovoru ocrtao celokupnu Kvederovu delatnost i istakao osnovne misli iz njegovog najznačajnijeg vojnoteoretskog rada »Teritorijalni rat«.

Svoje najranije, značajno i očuvano delo »Partizanski politkomesar« Kveder je napisao za vreme oporavka u bunkeru kod Velenja decembra 1942 — februara 1943. U tom priručniku je na osnovu

iskustva iz Španije i svog delovanja kao komandira Brežičke čete, političkog komesara Drugog (štajerskog) bataljona, Prve (slovenačke) brigade i Druge grupe odreda obradio temeljne probleme iz rada političkih komesara u partizanskim jedinicama. Opisao je prava i obaveze komesara kao predstavnika Oslobođilačkog fronta; podelu rada sa komandirima i komandantima; osobine i vrline koje komesari moraju razvijati kod svih pripadnika nove vojske, kao i mane sa kojima se moraju odlučno boriti; razradio je metode političkog rada, kao i odnose između vojske i stanovništva.

Kao načelnik operativnog odeljenja i kasnije načelnik Glavnog štaba NOV i PO Slovenije (1943—1944), na podsticaj Borisa Kidriča, Kveder je napisao seriju članaka o komandovanju. U tim člancima, napisanim radi podizanja mlađih komandnih kadrova, opisao je brigu za borce; smelost, spretnost, inicijativnost i nadzor u komandovanju i dr. U ovaj sklop ulazi i veoma sadržajna Naredba operativnog odeljenja Glavnog štaba o primeni taktike »ježa«. Ispod ove Naredbe stoje potpisi komandanta Glavnog štaba Franca Rozmana i Dušana Kvedera. Tu taktiku aktivne odbrane sa prelazima u jake protivnapade slovenački partizani su više puta uspešno primenili. Kveder je zastupao stanovište da kontrola nad oslobođenom teritorijom nije manje značajna od uništenja neprijatelja. Iz Kvederovih teoretskih stavova sazelelih u NOR kasnije se razvila teorija aktivnog manevarskog »teritorijalnog« rata bez statičnih frontova.

Kao vojni teoretičar Dušan Kveder je stasao u međunarodno priznatog stručnjaka u posleratnim godinama. U svojim vojnoteoretski najplodnijim godinama radio je kao pomoćnik načelnika Više vojne akademije (1948—1950), odgovorni urednik »Vojnog dela« i načelnik Vojnoizdavačkog zavoda (1950—1953), načelnik IV uprave i pomoćnih načelnika Generalštaba JNA (1953—1955) i načelnik »Vojne enciklopedije« (1955).

U knjizi je prvi put objavljen u nešto skraćenom obliku zapaženi govor generala Kvedera na konferenciji u Višoj vojnoj akademiji u proleće 1950. godine. Misli iz tog govora nešto kasnije je razvio u članku *O izvorima naše vojne nauke*. Tu je objasnio odnose između vojne delatnosti i vojne nauke, vojne nauke i društvenih nauka, vojne nauke i vojne veštine, zatim posebnosti vojne nauke, vojnu ideologiju i njenu klasnu prirodu, kao i vojnu doktrinu. Iz opštih stavova autor je izveo osnovne elemente naše vojne doktrine. Njenu glavnu podlogu je video u domaćim tradicijama i u iskustvima iz NOR-a, stav koji je danas opšte prihvaćen. Smatrao je da moramo koristiti i pozitivna dostignuća srpske vojske do 1918. godine.

Među korisnim stranim izvorima Kveder je spomenuo sovjetska, kineska, američka i britanska, kao i neka iskustva poraženih armija — nemačke i italijanske.

Za tim člankom sledi geostrateška *rasprava o značaju Trsta*. U njoj autor raskrinkava žilave ostatke ideologije italijanskog imperijalizma koje se ispoljavaju u teritorijalnim zahtevima prema našoj zemlji.

U radu *»Komandant i komanda«* autor je razradio u našim uslovima najpogodniju podelu rada među članovima komande. U članku *»DA li Jugoslaviji stvarno nije potrebno teško naoružanje?«* Kveder je jedno spoljnopoličko pitanje podigao na razinu teorijske rasprave o upotrebljivosti teškog naoružanja (u stvari, ovde je reč o najsavremenijem naoružanju) u brdskim i planinskim uslovima ratovanja. Zaključio je da brdsko-planinsko zemljište pruža prednost i branio-cu i napadaču ako znaju iskoristiti njegove osobine.

Rasprava *»Teritorijalni rat«*, prvi put objavljen u *»Vojnom delu«*, doživela je brojna preštampanja u najznačajnijim stranim vojnim časopisima u godinama 1952-1955. U njoj je Kveder razvio teoriju višeg oblika ratovanja naroda protiv tehnički i brojno jače regularne vojske napadača. Pri tome se jake jedinice regularne vojske bore uz masovno učešće stanovništva po celoj teritoriji i bez frontova. Kveder je opredelio brojne društvene i druge činioce koji utiču na sposobnost i spremnost naroda da se odupru agresoru. Svoj napis je završio mišlju da sama doktrina opštenarodnog rata i pripreme za njenu primenu deluju kao sredstvo odvrćanja moguće agresije i služe stvari mira.

U knjizi je prikazan Kvederov životni put kroz mozaik uspomena njegovih saboraca, saradnika. Tu su i autobiografski prilozi dokumenata, izvodi iz autorskih govora itd. Ti prilozi su, uglavnom, hronološko raspoređeni i, mada su raznorodni, ipak daju predstavu o istorijskim događajima u kojima je učestvovao Dušan Kveder. Velika većina uspomena se objavljuje prvi put, a neki napisi pružaju do sada malo poznate podatke. Među autorima uspomena su i generali Kosta Nađ, Petar Stante, Lado Ambrožič, Aleš Bebler, Mate Jerković, Milan Lah, Janko Sekirnik i drugi.

Knjiga je namenjena širokom krugu čitalaca — pripadnicima oružanih snaga, onima koje interesuje naša revolucionarna prošlost i omladini koja može da se uči na iskustvima starijih pokoljenja boraca za naše socijalističko društvo.